

Hi havia port a Pals o no hi havia port?

written by Institut Nova Història | 12 de desembre de 2022

Què era un port el s. XV? Aleshores no hi havia un port tal com l'entendem ara. Els vaixells varaven davant la platja; segurament hi havia una barca que et venia a buscar, hi havia aigua i menjar, el taller d'un mestre d'aixa, pescadors i, segurament, una taverna.

Hauríem de pensar que el port més gran seria el de Barcelona; però, si en veiem un gravat, observem que els vaixells varaven davant la platja i prou sort si hi havia un petit espigó per protegir-se del vent de llevant.

Barcelona i el port vistos des de Montjuïc.

Així, veiem que els ports no eren més que la platja i, amb una mica de sort, amb el temps s'hi construïa un espigó pel costat de llevant, per protegir una mica els vaixells. Però també qualsevol entrada de la costa podia servir de recés per resguardar els vaixells.

Aleshores, si considerem la hipòtesi que en Colom va sortir de Pals, anem a veure la platja de Pals si hi podia haver un port o no.

La platja de Pals s'anomena El Grau, denominació que trobem a

molts altres indrets de la costa i que ens consta que funcionaven com a port, com són el Grau de València, el Grau de Castelló, el Grau de Menorca, el Grau de Vinaròs, de Gandia, de Moncofa i Nules, Burriana, Cullera i algun més. A més, podem veure que tots els topònims amb la denominació de "Grau" es corresponen a un mateix patró: un port, al davant o dins d'una albufera, aiguamolls, estany o desembocadura d'un riu –de fet, un bon lloc per resguardar les naus. Però, respon el Grau de Pals a aquest mateix patró?

Si observem els plànols antics de Pals, fins ara havíem vist que s'intuïa una entrada del mar davant de la vila. Però aquest estiu vaig anar a fer una visita al Monestir de Poblet i, potser per vici, ho vaig anar fotografiant tot.

A la sala que correspon a l'antic despatx de l'abat, hi ha un mapa de Catalunya del 1720, que també vaig fotografiar. L'autor és un tal Josep Aparici, que el va fer per encàrrec de Felip V i diu "añadidos algunos lugares al presente año de 1769".

Al plànol hi podem veure ben dibuixat l'Estany de Pals, una albufera alimentada pel Daró i amb sortida al mar i també la torre de Pals (actual Torre Mora) que faria de far o referència per l'entrada del port. Després de veure aquest mapa, podem mirar ara els planells actuals de Pals de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que són els millors que hi ha, tant topogràfics com geològics.

L'aplicació de l'Institut Cartogràfic de Catalunya que hi ha a Internet permet superposar el mapa topogràfic i el geològic, de manera que podem veure les imatges del subsol, i es veu perfectament on eren els sediments salins, resta de l'antiga entrada del mar, i que representen perfectament on era el port de Pals.

Mapa topogràfic de Pals.

Mapa geològic de Pals.

Superposició del mapa topogràfic i geològic de Pals.

La situació general del port de Pals seria aquesta, delimitada pels sediments salins indicats en color rosa en el mapa geològic. Primer hi trobem una entrada oberta del mar que seria un primer lloc de protecció per les naus, i els Masos de Pals (antigues cases de pescadors) a la vorera sud. S'hi observa que ens trobem amb una entrada del mar fins a un pas més estret entre el Mas Gelabert i el Mas Pinell. Aquesta entrada interior arribava fins al Molí de Pals, que tancava un estany o aiguamolls alimentats pel Daró. Ara tenen força

sentit les cròniques que descriuen que es podia navegar fins al Molí de Pals, fet que amb les imatges es veu evident. El resultat seria un paisatge molt semblant al que tenim actualment a “Es Grau” de Menorca.

Es Grau de Menorca i l'albufera.

Al meu entendre, el port va desaparèixer per raó del desviament del Ter, al mapa geològic surt el Ter nou i en el de Poblet, el Ter vell que desembocava davant de l'Estartit, a la falta d'aigua del Daró i per l'aprofitament dels aiguamolls com a lloc de cultiu.

Ara bé, a la vista de tot el que acabo d'exposar, podem assegurar que a Pals no hi ha port..., però n'hi havia! I això tot sol demostra que en Colom i tota l'expedició van sortir de Pals? Això sol, no. De fet, jo m'he preguntat molts cops per què van sortir de Pals, i no de Palamós, Mataró, Badalona o Barcelona. Però aquesta, ja és una altra història.

Albert Fortuny

Enginyer Industrial

Professor de la Universitat Politècnica de Catalunya